

EĞİTİMDE AÇIK LİDERLİK VE SOSYAL AĞLAR

OPEN LEADERSHIP AND SOCIAL NETWORKS IN EDUCATION

Murat POLAT*
İmam Bakır ARABACI**

Özet:

Web 2.0 ve diğer sosyal ağ teknolojilerinin (Facebook, twitter,vs.) hayatın hemen her alanında sağladığı kolaylıklar oldukça dikkat çekicidir. Artık sosyal ağ teknolojisi sayesinde toplumdaki bireyler ve örgütler arası iletişim konusu oldukça şeffaf ve her an her kişi ve örgütün birbirine rahatlıkla ulaşabildikleri bir hal almıştır. Ancak bu durumun bireyler ve örgütler arası iletişimde bir rahatlık sağladığı açık olmakla birlikte diğer yandan bir kaos ortamını da beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu sosyal ağ temelli teknolojilerden kaynaklı oluşabilecek karmaşa ortamlarının, etkin yönetiminin sağlanması önemlidir. Açık liderlik, her örgütte olabileceği gibi eğitim örgütlerinde de bu süreci kolaylaştırıcı bir yönetici vasfı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, eğitimde sosyal ağ kullanımı ve etkin yönetilmesini sağlayıcı bir unsur olarak, açık liderlik kavramını ve özelliklerini açıklamaktır. Araştırma ilgili alanyazına dayalı bir tarama araştırmasıdır. Konu ile ilgili yurt içi ve yurt dışındaki yayımlar taranarak, elde edilen veriler doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Liderlik, Sosyal Ağlar, Açık Liderlik.

Abstract:

The 21st century, is a candidate to take its place in the pages of history as a golden age lived in the most prolific period of computer and internet technology. From the beginning of this century, all types and all fields that appear on the computer-based technology has changed the perspective of the opportunities and possibilities for the future of humanity. Technologies, especially Web 2.0 and other social networking (facebook, twitter, etc.) facilities provided by almost every area of life is quite remarkable. Open leadership, educational organizations to facilitate this process, the property is considered to be an administrator. Hence, the purpose of this research is to explain the features and concepts of open leadership and social networks in education. The domestic and foreign publications on the subject were reviewed and suggestions were made in accordance with available data.

Key words: Education, Leadership, Social Networks, Open Leadership.

* Arş. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü – Muş
muratpolatinfo@gmail.com

** Doç. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü – Elazığ
bakirarabaci@hotmail.com

“Muhteşem bir şey, bir yerlerde keşfedilmeyi bekliyor.” - Carl Sagan

GİRİŞ

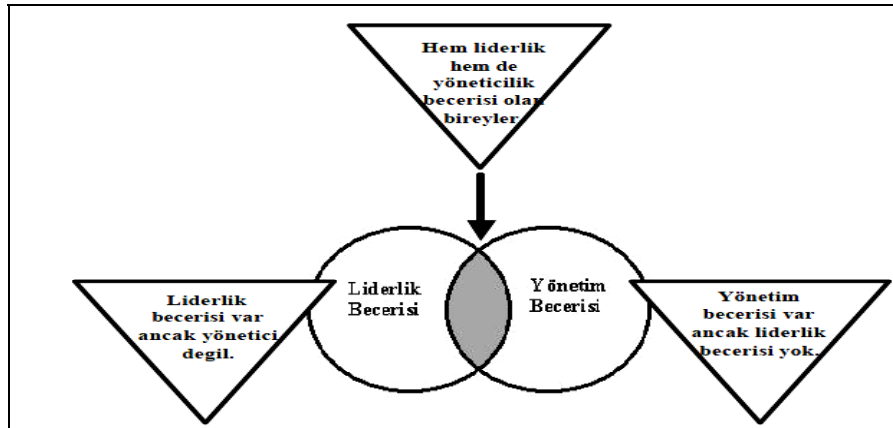
Toplumlarda lider ve liderlik olgusunun geçmişi çok eskilere uzanmaktadır. Liderler, toplumda düzenin sağlanması, toplumsal örgütlerin yönetilmesi ve ilerlemenin bir tür itici gücü, manevi ruhu veya ateşleyici unsuru olarak bağlı buldukları toplumlarına hemen her çağda liderlik etmişlerdir. Toplumsal ideolojide lider, her toplumda o toplumu oluşturan tüm bireylerin kendisiyle ortak bir payda da bulunduğu kişidir. Günümüz toplumsal yapısında ise bu durum tamamıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Zira 21. yüzyılda gelişen teknolojiler ve geçmişten günümüze değin lider ve liderlik kavramı çerçevesinde yürütülen araştırmalar, bize tek bir liderlik tanımı yerine liderliğin tanımı, özellikleri ve türlerinin çok çeşitli olabileceği sonucunu vermiştir.

Bugün, liderlik alanyazınında liderliğin tanımı ve özellikleri hakkında birçok farklı araştırmanın (Yalçınkaya, 2002; Yeşilyurt, 2007; Aydın, 2009; Aykanat, 2010) olduğu görülmekle birlikte, Türk Dil Kurumuna (TDK) (2013) göre lider; önder, bir kuruluşun en üst düzeyde yönetimiyle görevli kimse olarak tanımlanırken, liderlik; liderin görevi şeklinde açıklanmıştır. Çırpan (1999) ise liderliği, bir kimsenin, bir grubu veya kişileri belirli şartlar ve amaçlar altında etkilemesi veya yönlendirmesi olarak açıklamıştır. Başka bir deyişle liderlik, örgütte belirlenen amaçlara ulaşma ve örgütteki bireyleri harekete geçirme, etkileme ve yönlendirme süreci olarak tanımlanmaktadır ya da örgütte çalışanların örgütün amaçlarına ulaşabilmeleri doğrultusunda yönlendirilmeleridir (Hellriegel ve Solum, 1992 ve Black ve Lyman, 2000'dan Akt. Yılmaz ve Karahan, 2010). Ancak lider bu etkileme ve yönlendirme sürecini hükmederek gerçekleştirmemelidir. Dolayısıyla liderlik bir hükmetme değil, insanları birlikte çalışmaya ikna edebilme ve ortak bir hedef doğrultusunda toplayabilme sanatı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kırmaz, 2010). Buradan hareketle liderlerin bireyler üzerinde etkileme güçlerinin olduğu veya olması gerektiği sonucuna ulaşabiliriz. Bu da bizi etkili liderlik olgusuna götürmektedir.

Etkili bir lider ise görüşlerini açık bir biçimde ifade eden, insanları iyi dinleyen ve tarafsızca değerlendiren, gücünü uygun biçimde kullanan, güvenilir, grubunu destekleyen, başkalarının görüşlerine saygı duyan, dürüst, ileriye gören, ilham veren, değişiklikleri destekleyen, eşitlikçi, destekleyici, kendi gücünün farkında olan, hatalardan ders çıkartabilen, etkili iletişim ve yönetim becerilerine sahip kişidir (Baltaş 2001, Botsford 1997'den Akt. Yiğit, 2002). Dahası etkili liderler, buldukları pozisyonun başarılarını döndürmesine izin vermezler, ayrıntılar üzerinde fazla zaman harcamaz, kurallardan çok sonuçlara odaklanırlar, birlikte çalıştıkları insanlarla sürekli

iletişim içinde olur, zor ve karmaşık olayların üzerine giderler, ancak bütün sorunları kendileri çözmeye kalkışmazlar. Bunun nedeni etkili liderlerin çalışanların potansiyellerinin önemli olduğuna dair farkındalıklarının olmasıdır (Yiğit, 2002). Yani, liderlik, hedeflerin başarılması yönünde grup etkinliklerini etkileme süreci; yönetimde, gidişatta, işte ve düşüncede çalışanlara rehberlik etme ve yönetimde etkili olmaktır. Burada etkili bir yönetimle kastedilen; güçlü ve hedeflere yönelmiş takımlar kurma; insanları grubun hedeflerine kendi hedefleriymişçesine uyum sağlamaları ve gereken ilgiyi göstermelerine ikna etme; kendi kişisel kaygılarını bir kenara iterek onları grubun varlığı için önemli olan ortak hedefi takip etmeye ikna etme süreci olarak da tanımlanabilir. Bu süreci etkin yönetimde toplum veya örgüt liderleri bazı yöneticilik vasıflarını da yer yer kullanmak sorumluluğunu taşımaktadırlar (Lunenburg and Ornstein'den (1996) Akt. Özdemir ve Sezgin, 2002).

Öte yandan alanyazında liderlik ve yöneticilik kavramları arasındaki ilişkiyi sorgulayan araştırmalar incelendiğinde konuyla alakalı genel yaklaşımın, liderlik ve yöneticilik kavramlarının birbirlerinden çok ayrı iki kavram oldukları yönünde olduğu anlaşılmaktadır (Çırpan, 1999; Özdemir ve Sezgin, 2002; Yiğit, 2002; Yeşilyurt, 2007; Kırmaz, 2010). Başka bir söyleyişle lider ve yönetici arasında farklar vardır. Liderlik ve yöneticilik eş anlamlı kavramlar değildir. Ancak liderliğin içerisinde bir yönüyle yöneticilik özelliklerini de barındırdığı şeklinde bir yaklaşımda bildirilmektedir. Bu yaklaşım “Yönetsel Liderlik Yaklaşımı” olarak adlandırılmaktadır (Yalçınkaya, 2002). Bununla birlikte liderliğin yöneticilik kavramına kıyasla daha kapsamlı olduğu da görülmektedir. Hatta liderliğin yöneticilik kavramını kapsadığı söylenebilir. Bu durumu, Özdemir ve Sezgin (2002) Şekil 1’deki gibi özetlemiştir.

Şekil 1: Liderlik ve Yöneticilik Becerileri Arasındaki İlişki Durumu. (Kaynak: Plunkett ve Attner (1992). *Introduction to Management*, s. 381' den Akt. Özdemir ve Sezgin, 2002).

Şekil 1’den anlaşılacağı üzere liderlik becerisi olan bir liderin yöneticilik becerisi olmayabilir, yönetim becerisi olan birinin ise liderlik becerisi olmayabilir. Kimi liderler ise hem liderlik hem de yöneticilik becerisine sahip olabilirler. Burada dikkat edilmesi gereken, kişi, ister liderlik becerisine sahip olsun ister yöneticilik her iki becerinin de gerektirdiği önemli bir özellik olarak bulunulan “çağa/yüzyıla” uyum sağlama ve dönemin sağladığı araçları geleceğe yönelik olarak etkin kullanabilme becerisini gösterebilmenin önemli olduğudur. Ayrıca 21. yy bir tür bilgi çağı olarak ele alındığında hemen her alanda lider yöneticilerin etkilerinin olması ve yönetim süreçlerinin bu lider yöneticiler tarafından herkes için faydalı şekilde yürütülmesinin gerekliliğinin sıkça vurgulanması da gereklidir.

Özetle, 21. yüzyıl itibariyle geçmişten günümüze pek çok liderlik yaklaşımı ve türünün konuya ilişkin kaynaklarda tanımlandığı görülmektedir. Bu liderlik yaklaşımları ve türlerinin ise; Kişisel Özellikler, Davranışsal, Yönetimsel ve Durumsal liderlik yaklaşımları ve Kültürel, Öğretimsel, Süper, Etik, Dönüşümcü, Kolaylaştırıcı ve Vizyoner, Karizmatik Liderlik, gibi liderlik türlerini içermekte oldukları görülmektedir (Seller, 1993; Bush, 1995; Kotter, 1998; Qigley, 1998; Luthan, 1998; Çelik, 1999; Karip, 1998; Erçetin, 2000’den Akt. Yalçınkaya, 2002; Aykanat, 2010). Adı geçen liderlik tür ve yaklaşımları incelendiğinde ise hemen hepsinde işlenen ortak kavramlardan yola çıkarak içlerinde en önde gelen kavramlardan birinin, yönetim/liderlik sürecinde, “açıklık” kavramı olarak karşımıza çıktığı belirtilebilir. Oysaki bilgi çağında (21.yy) lider yöneticinin; yeni yönetim tarzlarına göre davranması, çalışanlarının beynindeki bilgileri önemsemesi, emir vermekten uzak durması, insanları peşinden sürükleyebilmesi, hizmet alanları ve çalışanları kendi kurumuna bağlayabilmesi öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra lider yöneticilerin çalışanlarını heyecanlandırarak motive edebilmeleri, mevzuata tamamen bağlı kalmadan çalışanlarına karşı esnek olabilmeleri, amaçlarını belirleyerek ona odaklanmaları, vizyoner, çalışanlarına emir vermeden onlara uzak görüşlülük kazandıran, bayrağı arkasından gelen bir kişiye vermesini bilen bir yapıda olmaları gerektiği ileri sürülmektedir (Kırılmaz, 2010).

Bu nedenle bu çalışmada temeli örgüt içerisinde yönetsel açıklığa dayanan bir liderlik türü olarak günümüz “Açık Liderlik” kavramı ve özelliklerinin kısaca verilmesi ve kavramın, eğitim ve sosyal ağ kültürüyle ilişkisi üzerine odaklanılmıştır. Araştırma kapsamında öncelikle açık liderlik kavramı ve özellikleri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Daha sonrasında ise sosyal ağ kavramı, kapsamı, özellikleri ve eğitimde sosyal ağların kullanımı üzerine alanyazın ışığında çeşitli açıklamalarda bulunulmuştur. Son olarak ise eğitimde sosyal ağ temelli bir liderlik türü olarak açık liderliğin özellikle

eğitim yönetimi alanında kullanılabilirliğine ilişkin yorum, sonuç ve öneriler paylaşılmıştır.

1. AÇIK LİDERLİK

Geçmişten günümüze liderlik kavramı ve türleri sürekli bir değişim göstermekte, bu değişim devam etmektedir. Artık günümüz liderleri, sahip olmaları gereken birçok özelliğin yanında, bir açık lider olmak zorundadırlar. Ancak “Açık Liderlik” kavramının oldukça yeni bir kavram olduğu söylenebilir. Bu nedenle konuyla alakalı alanyazında yeterli düzeyde araştırmaya rastlanamamakla birlikte, bu konu hakkında yazan ve detaylı bilgiler sunan Charlene Li (2010)’ye göre; açık liderlik, yöneticilerin başarılı olabilmek adına kontrol çabalarını bırakmaları gerektiği hakkındadır. Yani açık liderlerin birer lider yönetici olarak başarılı olabilmeleri için kontrol yönelimli davranışlardan öte, özgüvene sahip olmak ve belirli hedeflere erişmek üzere, iş görenleri/çalışanları, görevlerine kendilerini adamaları konusunda yüreklendirmeleri gerekmektedir. Açık liderler için bu önemle işletilmesi gereken bir süreçtir ve onlar bu süreci öncelikle sahip oldukları/olmaları gereken kendilerine has açık liderlik özellikleri ile gerçekleştirirler.

1.1. Açık Liderlerin Özellikleri

Açık liderler bir liderlik özelliği olarak yaptıkları işlerde çalışanları ile kendileri arasında temeli güvene dayanan çeşitli türde ilişki ağları kurarlar ve hedeflerinin gerçekleşmesi sürecinde özellikle sosyal ağ araçlarını etkin kullanmayı ilke edinirler. Dahası açık liderlerin kişilik ve zihniyet özellikleri açısından temelde bağımsız düşünebilen, iyimser ve işbirliğine yatkın olmaları kendilerinden beklenen türde özelliklerdir. Açık liderlik kavramına ait özelliklerin genel olarak beş ana başlıkta toplandığı görülmüştür. Bunlar;

1. Hizmet verilenlerin ve iş görenlerin gücünü kabul etmek:

Açık bir lider hizmet alanların ve çalışanların/iş görenlerin her türden süreci yönlendirme ve etkileme güçlerinin, potansiyellerinin olduğunu kabul etmelidir. Bu güç önceden belirlenen amaçlara ulaşma doğrultusunda doğru şekilde bilgilendirilmez veya değerlendirilmez ise kısa sürede bu durumun olumsuz sonuçlarının görüleceği açıkça bilinmelidir.

2. Güven geliştirmek adına sürekli paylaşım:

Tüm başarılı ilişkilerin özünde güven yatar. İnsanların söylediklerini yapmaları ise güven artırmanın en etkili yoludur. Ancak bugünün gittikçe artan sanal ve birbirleriyle ilişkili ortamlarında güven, günlük konuşmalarla da gelmektedir. Açık liderler, sosyal ağlar (Bloglar, twitter, vb.) ve daha başka yeni teknolojileri kullanarak hem paylaşımın maliyetini düşürmekte hem de yeni ilişkiler ve güven ortamının oluşturulmasına katkı sağlamaktadırlar.

3. Merakı ve alçakgönüllülüğü desteklemek:

Açık liderler birisinin ne yaptığı ve bir şeyin o kişi için neden önemli olduğu hakkında merak sergilemek yoluyla paylaşımı bir temele oturturlar. Yani, diğer insanların söylemek istediklerine odaklanırlar ve bu kendi söylemek istedikleriyle bir denge yaratır. Zira merak alçakgönüllülüğü getirir ve böylece diğerlerinden öğrenilmesi gereken daha çok şey olduğunu; varsa hataların kolaylıkla kabul edilmesi gerektiğini kişiye öğretir.

4. Açıklığın hesap verilebilirliğe dayandırılması:

İlişkilerde beklentileri ve bu beklentiler karşılanmazsa doğacak sonuçları ortaya koyması yönüyle hesap verebilirlik bir çeşit iki yönlü sokak gibidir. Başka bir deyişle açık liderler liderlik ettikleri gruba gerçekleştirilen faaliyetler hakkında her türden yorum yapma olanağı tanırırlar ancak kişiler bu yorum yapma hakkını kötüye kullandıklarında yaşanacak olan sonuçlardan sorumlu olacaklarını bilmelidirler.

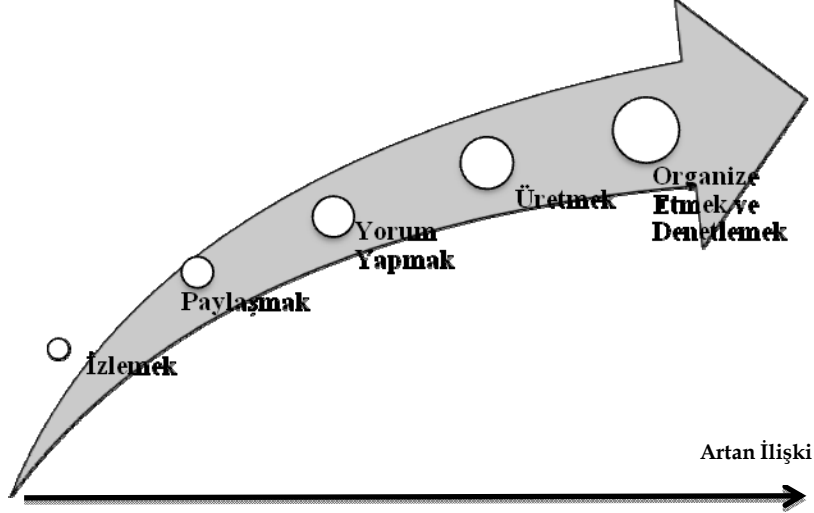
5. Başarısızlıkları bağışlamak:

Bağışlayıcılık hesap verilebilirliğin doğal bir sonucu olarak görülmektedir. İlişkilerde çeşitli türden aksaklıklar ve sorunlar her zaman olabilir. Ancak en sağlıklı ilişkiler, bu noktadan itibaren kin, suçlama, vb. değerlendirmeleri geride bırakarak kurulur. Elbette bu başarısızlığın kabul edildiği anlamına değil; aksine, varsa yapılan hataların tanınıp, anlaşılmasına dair bir eylemdir (Li, 2010, 34-35).

Başka bir deyişle, açık bir lider hizmet alanların ve çalışanların her birinin birey olarak hizmet sürecini etkileyici güçlerinin olduğunu bilmelidir. Bu nedenle açık lider, örgüt içerisinde güven duygusunun gelişmesini ve bunun sürekli paylaşımlarla desteklemenin önemini anlayarak bir hesap verilebilirlik felsefesi gütmeli, her türden merakı ve alçakgönüllülüğü destekleyerek gerektiğinde başarısızlıkları bağışlamanın erdemine sahip bir lider yönetici olmalıdır.

1.2. Niçin Açık Liderlik?

Bu soruya bir yanıt aramadan önce, 21. yüzyılda kişiler arası yakın ilişki süreçlerinin değiştiğini ve bu yeni yakın ilişki durumlarının niteliğini anlamak gerektiği önemlidir.

Şekil 2: 21. Yüzyılda Kişiler Arası Yakın İlişki Süreci (HBS, 2006; Li, 2010).

Şekil 2’de görüldüğü üzere günümüz kişiler arası yakın ilişki sürecinde “izlemek, paylaşmak, yorum yapmak, üretmek, organize etmek ve denetlemek” öğeleri ağırlık kazanmaktadır. Bu öğeleri artan ilişki sıralamasında olduğu şeklinde sırasıyla ele alarak ayrıntılarını vermek gerekirse;

(a) İzlemek:

Bugünün insani ilişkileri ve çevresel iletişim süreçlerinde kişiler açısından özellikle sosyal ağlar üzerinden bir tür izlemenin gerçekleştiği hemen her konuda bilgi takibinin ve izlemenin yapıldığı görülmektedir. Örneğin artık insanlar tatil rezervasyonlarını ve gitmeyi planladıkları yerler hakkındaki izlenim ve bilgileri almak adına izlemeyi ve takibi eskiye nazaran çok daha kolaylaştırdığı için interneti kullanmaktalar.

(b) Paylaşmak:

Bu noktada izlemenin paylaşmaya dönüştüğü anlaşılmaktadır. Yani izlenimlerden elde edilenler başkalarıyla paylaşılmaktadır. Bilgiyi paylaşım aşaması artan ilişki sürecinin önemli bir aşamasıdır. Kişiler özellikle sosyal ağ teknolojileri aracılığıyla bu paylaşım sürecini çok daha yaygın ve geniş çaplı yürütmektedirler. Tabi bu durum bir tür yorumlama evresini de beraberinde getirmektedir.

(c) Yorum Yapmak:

Paylaşım neticesinde edinilen herhangi bir konu hakkındaki olumlu ya da olumsuz türden bilgi için paylaşımın yapıldığı ortamdaki kişiler çeşitli yorumlarda bulunurlar. Bu yorumlar paylaşımı destekleyici olabilecekleri

gibi karşıt türden yorumlarda olabilir. Bugün paylaşım ve yorumlama için en uygun ortamlar sosyal ağ teknolojileri aracılığıyla oluşturulan ve konu hakkında olabildiğince çok sayıda kişinin yorumlarının alınabildiği sanal ortamlardır.

(d) Üretmek:

Bu aşamada daha önce gerçekleştirilen izleme, paylaşma ve yorum süreçlerinden derlenen bilgilerin var olan bir soruna çözüm aramada veya kişiye yeni bakış açıları kazandırmada daha yeni bir yol sunulduğu söylenebilir. Kendinden önceki süreçler ne kadar etkin işletilirse üretme aşaması sonunda elde edilen ürünlerde o kadar yararlı olur.

(e) Organize Etmek ve Denetlemek:

Kişiler eldeki ürünlerin etkililiğini gerçekleştirme adına daha önceki paylaşım gruplarından bu aşamada ayrılarak yeni camialar ya da topluluklar oluştururlar. Elbette oluşan bu yeni türden grupların işlerlik ve ileriye dönük gelişimlerinin takibinin/denetiminin yapılması da gerekli olmaktadır. Bu aşamada grubu oluşturan, kuran, yöneten lider yöneticiler devreye girerek alt grupları aracılığıyla etkili işleyiş sürecinin gerçekleşmesini sağlarlar (Li, 2010).

Görüldüğü üzere bugünün düne oranla değişen bilgi çağında lider yöneticilerin toplumdaki kişiler arası yakın ilişki süreçlerinin dönüştüğünü ve bu yeni yakın ilişki durumlarının niteliklerini anlamaları gerektiğine dair farkındalıklarının yüksek olması gerektiğinin önemi önemli görülmektedir. Kişiler arası bu yeni yakın ilişki durumlarının kendilerine uygun ortam buldukları ve geliştikleri, internet teknolojisi destekli sanal alanlar olarak en yaygın şekilde üzerinde durulan kavramlardan bir ise sosyal ağlardır.

2. SOSYAL AĞLAR

Sosyal ağ kavramının internetin yaygın kullanımı sayesinde, son dönemde önemli bir bilgi paylaşım ortamı olarak, alanyazında sıkça yer bulduğu gözlenmektedir. Özellikle internet tabanlı Web 2.0 (facebook, twitter, blogger, vb) sanal ortam ürünlerinin sosyal ağ teknolojisi olarak hemen her toplum ve kültürden insanların kullanımları neticesinde dünyaca yaygınlaşmış olması, sosyal ağ kavramının bir tür toplumsal “katılım kültür”üne dönüşmesine ve çeşitli türde sosyal paylaşım sitelerinin sayılarının günden güne giderek artmasına neden olduğu ifade edilebilir.

Giderek artan sayıdaki araştırmalarda bu şekilde gelişen katılımcı bir kültürün potansiyel faydalarına işaret etmektedirler: Arkadaşlardan öğrenme, fikri haklara karşı değişen tutum, kültürel ifadelerin çeşitlenmesi, modern iş ortamlarında değeri olan bilgi ve becerilerin kazanılması ve daha güçlü bir vatandaşlık algısı bu faydalar arasında bulunmaktadır. Hatta bazı araştırmacılar katılım kültürüne erişimin, okulda veya işe işte kimin başarılı

kimin başarısız olacağını belirleyen bir çeşit gizli müfredat işlevi gördüğünü söylemektedirler. Buna göre, popüler kültürle etkileşmek suretiyle çocuk ve gençler modern okul ve iş yerlerinde gerekli temel beceri ve yetkinlikleri kendi kendilerine kazanmaktadır (Jenkins, 2009b; Livingstone ve Bober, 2005; Livingstone, 2003'dan Akt. Acun, 2009).

Gerçekte ise sözlük tanımı olarak sosyal ya da toplumsal ağ kavramının, bir ya da birden fazla toplumsal ilişkiyle birbirine bağlanmış bireylerden oluşan ve dolayısıyla toplumsal bir bağ (daha ender durumlarda ortaklıklar ve roller) kuran (Özmen vd., 2011) genel bir yapı olduğu görülmektedir. Ancak günümüz koşullarında bu kavram web tabanlı sosyal ağ teknolojisi (facebook, twitter, vs) olarak sanal dünyada karşılığını bulmuştur. Bu durumu Boyd ve Ellison (2007)'in sosyal ağ siteleri için oluşturdukları tanımdan daha iyi anlamaktayız. Onlara göre sosyal ağ siteleri sınırları belli olan bir sistem içerisinde kullanıcı bilgilerinin kullanıcı hesap sahibinin iznine göre açık veya kısmen açık olduğu, kullanıcıların listelendiği ve bu kullanıcılar arasında paylaşımın olduğu web tabanlı hizmetler olarak tanımlamak olasıdır (Akt. Acun, 2009). Öte yandan sosyal ağ sitelerinin kullanıcı sayıları her geçen gün artmaktadır. Üyelik ile çalışan bu sitelere dünyanın her tarafından erişilip kolaylıkla üye olunabilmektedir. Bu sayede örneğin; Türkiye'den birisi rahatlıkla başka bir ülkedeki birisiyle arkadaş olabilmekte (Karakuş ve Varol, 2012) ve iletişim ağlarını genişlete bilmektedir. Böylece sosyal ağlar zaman içerisinde çeşitli türde siteler aracılığıyla yaygınlaşarak, insanların/kullanıcılarının bilgi, düşünce ve fikirlerini paylaşabildikleri ve sürekli bir paylaşımın egemen olduğu sanal platformlara dönüşmüşlerdir. Barlett ve Bragg (2006) ise sosyal ağları, işbirliği için paylaşılan alanı ve sosyal bağlantıları arttıran, grup etkileşimini ve ayrıca web tabanlı bir ortamda bilgi değişimini kümeleyen uygulamalar dizisi olarak tanımlamışlardır (Mazman, 2009). Elbette bu uygulamalar dizisinin etkililiği ve yararlılığı önceden belirlenen iyi amaçlar ve kurallar dâhilinde kullanılmaları ile ortaya çıkacaktır. Çünkü katılımcı bir kültürün egemen olduğu günümüzde böylesi bir kültürün üyeleri birbirleriyle belli bir sosyal bağ hissetmekte ve bu kültüre katkılarının önemli olduğuna inanmaktadırlar. En azından yaptıkları/yarattıkları hakkında diğer insanların ne düşündüğüne önem vermektedirler. Katılımcı kültürün günümüzdeki en belirgin hali ise çevrimiçi sosyal ağlardır. Bu ağlar, sosyal ağ (social networking) siteleri kullanılarak oluşturulmaktadır (Akyazı ve Ünal, 2013).

Başka bir deyişle, sosyal ağlar, bireylerin internet aracılığı ile toplum yaşamı içinde kendilerini tanımlayabilmelerine imkân sağlayan, onların birbirleriyle internet iletişim metotları üzerinden iletişime geçmelerini ve aynı zamanda kendi sosyal yaşamlarında yaptıkları gibi çeşitli jestleri simgeleyen sembolik birtakım hareketleri göstererek yine kendilerine ait bir sanal ortamda, sosyal iletişim kurmalarına yarayan sanal ağlara verilen genel

bir kavramın adıdır. Dahası günümüz dünyası için sosyal ağ olgusu giderek yayılmakta ve kullanımı bireyler, toplumlar için gerekli hale gelmektedir. Nitekim medyaya ve çeşitli iletişim kaynaklarına bakıldığında sosyal ağları kullanarak bazı isyanların, iç savaşların, devrimlerin vb. şeylerin artık sosyal ağlar üzerinden ilk adımlarının gerçekleştirildiği bile görülmektedir (Wikipedia, 2013). Dolayısıyla sosyal ağlar yeni yüzyılda toplumları hemen her konuda yönlendirme potansiyelleri olan ve iyi yönetilmesi gereken sürekli devinim halindeki potansiyel bir güç olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu gücün toplumların özellikle ve öncelikle eğitim sistemlerine kanalize edilmesi ve eğitsel amaçlar için etkin kullanımının sağlanması ve bu nedenle genel özelliklerinin bilinmesi ise gelecek açısından büyük önem arz etmektedir.

2.1. Sosyal Ağ Platformlarının Genel Özellikleri

Sosyal ağlar, özellikleri itibariyle birden çok fonksiyona sahip Web 2.0 internet teknolojisi tabanlı sanal platformlardır. Bu birden çok fonksiyonu genel olarak; kişisel bilgilerin paylaşılması, gruplara katılma, düşüncelerin ifade edilebilmesi ve kullanıcıların aktif tutulması şeklinde sıralamak mümkündür (Özkan, 2013). Dahası anında paylaşım özelliği sayesinde Web 2.0 teknolojisi ile birlikte internet kullanıcıları, artık herhangi bir sitede okudukları bir haberi, izledikleri bir videoyu ya da dinledikleri bir şarkıyı Facebook ve Twitter gibi popüler sosyal ağlar üzerinden bir tıkla paylaşabilmektedirler. Birçok sosyal ağ sitesinde yer alan bu özellik sayesinde kullanıcılar aslında kendi beğenilerini, zevklerini, düşüncelerini, bakış açılarını da sosyal ağlardaki diğer arkadaşlarıyla paylaşmış oluyorlar. Web 2.0 teknolojileri sanki bütün siteleri birbirine bağlıyor ve belki de insanların zihinlerinde olan internet kavramının yeniden şekillenmesini sağlıyor (Deniz, 2012). Bununla birlikte sosyal ağlar genel olarak şu yapıları içerirler (Dawley, 2009): **Sosyal siteler:** MySpace, Facebook, Twitter; **Fotoğraf Paylaşım Siteleri:** Flickr, PhotoBucket; **Video Paylaşım:** YouTube; **Profesyonel Ağ Siteleri:** LinkedIn, Ning; **Bloglar:** Blogger.com, Wordpress; **Wikiler:** Wetpaint, PBWiki; **İçerik etiketleme:** MERLOT, SLoog; **Sanal Kelime:** SL, Active Worlds, There, Whyville, Club Penguin, HiPiHi (Akt. Vural ve Bat, 2010).

Sosyal ağların özelliklerini daha ayrıntılı bir yaklaşımla ele almak gerekir. Onlara göre sosyal ağların genel özelliklerini aşağıda verilen halleriyle özetlemek mümkündür:

- Sosyal ağların birçoğu kullanıcıya e-posta, chat, anlık mesajlaşma, video, blogging, dosya paylaşımı, fotoğraf paylaşımı gibi çeşitli türden hizmetleri sağlayarak, kullanıcıların etkileşimini kolaylaştırırlar.

- Sosyal ağlar kullanıcıların bir veritabanını tutarlar. Böylece kullanıcılar kolaylıkla arkadaşlarını bulabilir, topluluklar oluşturabilir ve kendileri ile ortak ilgiye sahip bireyler ile ortak paylaşımda bulunabilirler.
- Sosyal ağlar kullanıcılarına çevrimiçi olarak kendi profillerini oluşturma imkânı verir ve kendi sosyal ağlarını ortaya koymalarını sağlarlar,
- Sosyal ağların büyük bir çoğunluğu ücretsizdir.
- Sosyal ağların birçoğu kullanıcıdan gelen dönüte göre yeni özellikler ekler ve kendilerini geliştirirler. Aynı şekilde açık kaynaklı versiyonları ise kullanıcı kendi uygulamalarını geliştirerek siteye entegre edebilmesine olanak sağlar.
- Sosyal ağlar kullanıcının kendi erişim ve gizlilik kurallarını yine kendisinin düzenlemesini sağlarlar. Bu şekilde kullanıcılar neyi, hangi derecede, ne kadar ve ne oranda paylaşmak istediklerine karar verebilirler.
- Sosyal ağlar içerik, konu ya da ilgi alanına dayalı ilk nesil çevrim içi topluluklara odaklanmaktan çok birey temelli kişisel çevrimiçi topluluklara odaklanırlar (Mazman, 2009). Tabii burada yer alan özelliklerin sosyal ağların günümüz ve sonrası için sağladığı avantajlar açısından ele alınmaları gerekir.

Diğer yandan genel anlamda sosyal ağ sitelerinin özellikleri içerisinde belki de en dikkat çekeninin katılımcıların öncelikli olarak kendi geniş sosyal ağlarının bir parçası olan insanlarla iletişim kurabilmelerine imkân sağlamaları olduğunu öne sürmektedirler. Sosyal ağ sitelerini benzersiz kılan bireylerin yabancılarla tanışmasını olanaklı kılması değil, aksine sosyal ağlarında kullanıcıları görünür kılmayı sağlaması ve birbirlerine bağlanmaya olanak tanımasıdır. Bu, başka türlü mümkün olmayacak bir şekilde bireyler arasında bağlantılarla sonuçlanabilmektedir. Yani sosyal ağlar/ağ siteleri; bireylere, 1) sınırlandırılmış bir sistem içinde genel ya da yarı genel profil oluşturabilmelerinde 2) bağlantıyı paylaşan diğer kullanıcıların listesindkilerle konuşabilmelerinde 3) onların bağlantı listelerine ve oradan çapraz geçişler yaparak ve de sistem içindeki diğer bireylerin de bunları yapmasına imkan vererek web tabanlı bir sanal ağ yapısının oluşturulabilmesine olanak sağlayıcı (Boyd ve Ellison, 2008'dan Akt. Kaymak, 2012) türden özelliklere sahiptirler.

Tüm bu özellikleri ile sosyal ağların günümüz eğitim sistemleri içerisinde de kendilerine yer bulduklarını/bulabileceklerini eğitimde öğretim, yönetim ve hatta denetim amaçlı kullanımlarının eğitsel amaçlara ulaşma adına toplumlara büyük kolaylık sağlayacağı öngörülebilir bir durumdur.

2.2. Sosyal Ağların Eğitimde Kullanımı

Sosyal ağların kullanıcı sayılarının bugün günden güne bir artış grafiği izlemesi ve en başta gençler olmak üzere hemen her yaş grubuna bir yönüyle

hitap etmeleri nedeniyle facebook, twitter, myspace, vb sosyal ağların eğitimde eğitsel amaçlar dâhilinde kullanımının düşünölmeye başlandığı gözlenmektedir.

Nitekim alanyazında konuyla alakalı yapılan çalışmalarda da dünya üzerindeki birçok araştırmacının sosyal ağların kullanıcıları üzerindeki etkilerini ve özellikle bu ağ sitelerinin eğitsel amaçlar için kullanıldıklarında öğrenci ve öğretmenler açısından ne gibi sonuçları doğurduğunu merak ettikleri belirtilmektedir (Genç, 2010; Tuncer ve Taşpınar, 2008; Odabaşı vd., 2012; Barış ve Tosun, 2013; Acun, 2009; Ekici ve Kıyıcı, 2012). Ancak konuyla ilgili yapılan araştırmaların özne ve nesnesi olarak daha çok sınıf yönetimi, ders içi süreçler (ödev, proje, vs), öğrenci, öğretmen ve öğretmenlerin değerlendirildiği belirlenmiştir. Buna göre sosyal ağların eğitimde kullanımı hakkındaki bazı araştırma sonuçları şu şekildedir:

Karakuş ve Varol (2012) “Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) Bölümü Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanım Profillerinin Belirlenmesi” ne yönelik araştırmalarında, öğrencilerin interneti %52 gibi büyük bir oranda sosyal ağ amaçlı kullandıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Buna göre, internette geçirilen vakit düşünöldüğünde öğrencilerin yarısının en az 1 saat bilgisayar başında olduğu belirlenmiştir. Bu değerin yaklaşık %52’sini öğrencinin sosyal ağ üzerinde geçirdiği düşünöldüğünde, günlük sosyal ağ için harcanan sürenin bu çalışma için en az yarım saat olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Koç ve Karabatak (2011) da çalışmalarından elde ettikleri sonuçlara göre, sosyal ağların öğrenciler tarafından büyük bir oranda kullanıldığını ve bu durumun neredeyse bir alışkanlık haline geldiğinin açık bir şekilde göröldüğünü ifade etmişlerdir. Dahası Öztürk ve Akgün (2012)’e göre sosyal ağların daha etkili ve verimli bir öğrenmeyi destekleme potansiyeli taşıdıkları anlaşılmaktadır. Özellikle de üniversite öğrencileri sosyal ağları eğitim süreçlerinde formal olarak kullanma açısından diğer öğrenci gruplarına kıyasla daha isteklidirler.

Barış ve Tosun (2013) ise sosyal ağ ve e-portfolyo entegrasyonuna bir örnek olarak facebook’un üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Onlara göre bir tür e-portfolyo aracı olarak sosyal ağlar eğitimde kullanılırken: Öğrencilerin bilişim teknolojileri okur-yazarlık düzeyleri önceden belirlenmeli, öğrencilerden istenen çalışmalarda, eğitim düzeylerine, bilişim teknolojilerini kullanma becerilerine ve dersin hedeflerine uygunluğu dikkate alınmalıdır. Öğrencilerin uygulamaya yönelik tutumları önceden belirlenerek özellikle olumsuz tutum sergileyenler dikkate alınmalı ve uygulama süreci öğrenciye iyi bir şekilde anlatılmalıdır. Dahası uygulama sırasında belirli periyotlarda iyi ve kötü çalışmalar öğrencilerle paylaşılarak yapılan hataların giderilmesi sağlanmalı ve grup çalışmaları teşvik edilmeli, uygulama süresince yapılacak çalışmalar belirlenirken en az

bir tane grup çalışması bulunmasına özen gösterilmelidir. Son olarak öğrencilere evlerinin haricinde de uygulamaya katılabilecekleri ortam ve teknolojik alt yapı sunulmalıdır. Günümüzün etkin sosyal ağ sitelerinden biri olan facebook'un eğitsel amaçlar için kullanımına yönelik benzer başka araştırmalarda bulunmaktadır (Ekici ve Kıyıcı, 2012; Deniz, 2012; Genç, 2010; Keleş ve Demirel, 2011; Mazman, 2009; Tiryakioğlu ve Erzurum, 2011). Bu araştırmaların sonuçları da birçok yönüyle Barış ve Tosun (2013)'un sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Öte yandan Odabaşı vd. (2012) "Eğitim için Yeni Bir Ortam: Twitter" adlı çalışmalarında facebook gibi twitter'ında eğitim için etkili bir ortam olabileceğini savunmaktadırlar. Çünkü günümüz dijital yerlileri teknolojiyi kullanarak eğitim görmek istemektedirler. Yapılan çalışmalar (Gülbahar, Kalelioğlu ve Mardan, 2010; McLoughlin ve Lee, 2007; Grossec ve Hotescu, 2008; Kroski, 2008; Reinhart, Ebner ve Costa, 2009; Aspden ve Thorpe, 2009; Wright, 2010; Schmucki ve Meel, 2010; McCool, 2011; Junco, Heiberger ve Loken, 2011; Johnson, 2011; Mislan ve Elavsky, 2011; Leaver, 2011 ve Stieger ve Burger, 2010'dan Akt. Odabaşı vd., 2012) Twitter'ın öğrenme ve öğretme sürecinde bir çok şekilde eğitsel amaçlı kullanıldığını göstermektedir. Bu kullanımlar şöyle genel olarak şöyle özetlenebilir: İçerik oluşturma ve bilgi paylaşımı, iletişim ve sosyal bağ kurma, işbirlikçi ve katılımcı ortam oluşturma.

Soylu, Karahasan ve Kuru (2007) ise facebook ve twitter'ın haricinde çok uluslu, işbirlikçi bir sosyal e-öğrenme aracı olarak: icamp örneği üzerinde durdukları çalışmalarında öğrencilerin icamp üzerinden birbirleri ile sosyal ve disiplinler arası etkileşimlerinin yüksek seviyede olduğunu, bunun neticesi olarak çalışma süreci boyunca doğal bir iş bölümünün oluştuğunu bildirmişlerdir. Dahası icamp ile sosyal öğrenmenin hızlı bir şekilde geliştiği ve öğrencilerin baskıdan uzak kendi kontrolleri altında daha etkin bir şekilde ilerlediklerinin görüldüğünü söylemişlerdir.

Yine sosyal ağ temelli bir başka online öğrenme ortamı olarak kaynakca.info sitesi de alanyazında verilmektedir. Konuyla ilgili Acun (2009)'un "Sosyal Ağlar Yoluyla Katılım Kültürü Oluşturma: Kaynakca.İnfo Örneği" adlı çalışmasında bugün daha çok kendiliğinden ve/veya okul dışında gelişen kaynakca.info gibi oluşumların, formal eğitim faaliyetleriyle ilişkilendirilmesi ile Türkiye'de özellikle üniversite öğrencileri arasında katılımcı bir kültürün geliştirilmesine katkı sağlanabileceği görüşü ileri sürülmüştür. Ayrıca bu durumun içeriği eğitim faaliyetleriyle bağlantılı olarak online işbirliği ağı yaklaşımıyla geliştirilen "Türkiye Kaynakçası" (kaynakca.info) adlı e-öğrenme uygulamasından elde edilen ilk bulgularla da desteklendiği ifade edilmiştir.

Schmucki ve Meel (2010) ise daha farklı bir bakış açısı ile Facebook, Twitter, gibi sosyal ağların, okullar, vb. örgütsel yapılarda örgüt çalışanları

ve öğrencilerin sürekli iletişiminin ve karar süreçlerine katılımlarının sağlanmasında, özellikle de ortak bir örgüt politikasının belirlenmesinde kullanılabilceğini ifade etmişlerdir.

Görüldüğü üzere konuyla ilgili alanyazında yapılan çalışmaların büyük bir kısmı eğitimde sosyal ağ sitelerinin çeşitli amaçlarla kullanılabilceğini ve bu türden kullanımların özellikle öğretmen-öğrenci-okul ilişkilerini kendi içinde olumlu yönde geliştirebileceğini öne sürmektedirler. Okullarda geniş bir katılım kültürünün oluşturulmasında sosyal ağların önemli etkilerinin olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak sosyal ağları sadece eğitmen, öğrenci ve okul temelli bir yaklaşımla değil aynı zaman da örgüt içi iletişim ve karar verme süreçlerini etkileyici bir unsur olarak da düşünmekte fayda vardır.

3. EĞİTİMDE SOSYAL AĞLARIN GELECEĞİ VE AÇIK LİDERLİK

Eğitim sistemleri yapıları gereği sürekli bir devinim ve dönüşüm kapasitesine sahiptirler. Bu dönüşüm kapasiteleri neredeyse her çağda bireyleri topluma ve geleceğe hazırlamada eğitimin bir çeşit aracı unsur olmasına sebep olmuştur. Bu nedenle “Bilgi çağı” olarak adlandırılan 21. yy da eğitim, bu işlevini yerine getirmek ve kapasitesini ortaya koymak yükümlülüğünü halen taşımaktadır.

Günümüz koşullarında eğitimin yükümlülüklerini yerine getirmede en önemli kolaylaştırıcının internet olduğuysa üzerinde düşünülmesi gereken bir hakikattir. Eğitimde internetin kullanımı (Karar Destek Sistemleri, Uzaktan Eğitim, vs.) gittikçe yaygınlaşmakla birlikte, bu hizmete daha yüksek oranlarda nitelik kazandırmak amacıyla birçok yeni görüşler ortaya atılmakta; gelecekteki eğitim sistemleri içinde bilgisayar ve internetin yerinin ne olacağı halen tartışılmaktadır (Tuncer ve Taşpınar, 2008). Bu süreçte, son dönemlerde en çok dikkat çekenin Web 2.0 teknolojisi ürünü olarak sosyal ağların eğitimde kullanım alanlarının olabileceği ve belki de bu internet teknolojisinin gelecekteki en önemli öğretim ve yönetim aracı olacağı fikridir. Ancak şimdiye kadar yapılan araştırmalar, bu fikrin henüz genellenebilir sonuçlarının olmadığını bize göstermekle birlikte araştırmaların daha çok öğretim boyutuna yöneldiğini yani, okul ve sınıf içi süreçlere; sosyal ağların öğrenciler ve öğretmenler üzerindeki etkilerine odaklandığı görülmektedir. Dolayısıyla sosyal ağların eğitim-öğretim süreçlerini destekleyici önemli araçlar oldukları ve özellikle facebook, twitter, vb sosyal ağ siteleri üzerinden oluşturulacak eğitsel amaçlı paylaşımların ve programların eğitimin kalitesini artırmada fayda sağlayacağı söylenebilir.

Diğer taraftan sosyal ağların eğitime sağladığı kolaylaştırıcı etkinin yanı sıra katılımcılarının zararına olabilecek özelliklerinin de olabileceği göz ardı edilmemelidir. Erdem (2010)’e göre sosyal ağlar katılımcıları tarafından

bir tür kaçış yolu olarak algılanabilir. Yani kişi günlük yaşamdaki kaygıların, acı ve sevinçlerin üstüne geçmeye başlayan ağ psikolojisi ile hareket etmeye başlayabilir. Ayrıca sosyal ağların neredeyse parolası haline gelen “her an her yerde paylaşım” durumu ise kimi zaman bireyin kişisel ve özel bilgilerinin teşhirini gerektirmektedir. Bunun sonucunda sosyal ağ sitelerinin insanları seyredilebilecekleri bir duruma zorla getirdikleri, baskıya ihtiyaçları olmayıp, insanları seyretsinler diye ayarttıkları düşüncesi yaygınlık kazanmaktadır. Dahası sosyal ağların kullanıcılarının veri tabanlarını tutuyor olması kullanıcılara ait kişisel veya özel statüdeki bilgilerin nasıl korunacağına dair bir güvenlik sorunsalını da beraberinde getirmektedir. Bu duruma Özkan (2013), internet ve sosyal ağ kullanım sıklığını gizlemeye ihtiyaç duymayan bireylerin, sosyal paylaşım sitelerinde bireylerle daha kolay iletişim kurdukları ve sosyal ağlardaki bireylerle olan iletişimlerinde kullanıcıların kendilerini güvende hissetmediklerinin tespit edildiği şeklinde bir açıklama getirmiştir. Bu ve benzeri türden riskler ve daha fazlası toplumsal örgütlere mensup bireylerin birçoğunun aynı zamanda potansiyel birer sosyal ağ kullanıcısı olabileceği düşüncesinden hareketle, bahsi geçen güvenlik sorunsalına bir takım gizlilik gerektiren örgüt bilgilerinin ve özelliklerinin de gizliliklerinin nasıl sağlanacağı endişesinin eklenmesine neden olmuştur. Bu sonuçta bize özellikle örgütler bazında bir tür kaos ortamının günümüz hemen her kurumunda/örgütünde hakim olabileceği ön görüşünü bize kazandırmaktadır. Bu açıdan eğitim örgütleri hakkında da benzer şekilde düşünmek gerekir. Yani toplumsal bir örgüt olarak eğitim örgütlerinde de çalışan ve hizmet alanların birer sosyal ağ kullanıcısı/kullanıcı adayı oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla eğitimde sosyal ağların kullanım alanlarının sadece öğretim ortam ve tasarımı boyutuyla ele alınmasının eğitimin diğer önemli bir boyutu olan yönetim alanının desteği olmaksızın düşünülemeyeceği anlaşılmalıdır.

Başka bir deyişle lider yöneticiler aracılığıyla özellikle eğitim örgütlerinde sosyal ağ teknolojilerinin bilgi paylaşımı, iletişim, karar verme, vb. yönetsel süreçlere entegre edilmesi hem örgütlerde bir katılım kültürünün oluşmasına hem de bilgi çağı teknolojisinin daha etkin kullanımının gerçekleştirilmesine ön ayak olacağı ön görülmektedir. Bu noktada çağın gereklerine uygun olarak, gerek eğitim örgütleri ve gerekse diğer örgütlerin etkin yönetimleri sürecinde sosyal ağ temelli bir liderlik türü olarak “açık liderlik”, hakkında düşünülmesi gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü açık liderler liderlik özellik ve felsefeleri gereği çalışanları ile kendileri arasında temeli güvene dayanan çeşitli türde ilişki ağları kuran ve hedeflerinin gerçekleşmesi sürecinde özellikle sosyal ağ araçlarını etkin kullanmaktan (Li, 2010) çekinmeyen lider yöneticilerdir.

Bu düşüncenin toplumda en başta eğitim örgütlerinden başlayarak ve hatta diğer tüm örgütler dâhilinde sanal takımların oluşturulabilmesi fikrinin

bir tür geliştirilmiş ve sosyal ağların daha çok merkeze alındığı bir yaklaşım olduğu da akıllara gelebilir. Çünkü özellikle örgütlerde/kurumlarda yeni teknolojilerin ve gelişmiş bilgi teknolojilerinin kullanımları bireylerin yüz yüze karşılaştığı durumlarla sınırlanmış olan örgüt ve takım kavramlarını farklılaştırdığı bir gerçektir. Artık aynı örgütte görev yapan bireyler birbirlerinden oldukça uzak mesafelerde veya örgüt içinde yüz yüze görüşme olmaksızın bilgisayar ortamında elektronik haberleşme gibi imkânlarla kavuşmuşlardır. Hatta sanal takımlar aracılığıyla örgüt çalışanları, belirli bir mekân, program ve kuruluşlara bağlılık taşımaksızın ve daha demokratik ve merkezi de olmayan bir çalışma anlayışına sahip olabilmektedirler. Genel olarak bu süreç ses, video ve konferans alternatiflerini de kapsayan web 2.0 teknolojilerindeki gelişmelerle desteklenmekte, tüm bunlara cep telefonları ile sağlanan sınırsız iletişim imkanı ve internet aracılığıyla interaktif bilgi ağları/sosyal ağlar da eklenince sanal takımlar/gruplar ortaya çıkmaktadır. Ancak bu sanal takımlar genelde duygusal olmaktan öte objektif bilgilerle etkileşip örgütsel kararlar alırken meydana gelmektedirler. Dolayısıyla sanal takımlarda görev alan bireylerin özellikle birkaç konuda uzmanlığa sahip, iletişim kurma becerisi yüksek, kabiliyetli, yenilikçi ve yaratıcı olan bireylerden oluşmaları da önem arz etmektedir. Çünkü örgütlerdeki sanal takımlar, çalışanların özellikle görüşme olanaklarının bulunmadığı durumlarda maliyet verimliliği, hızlı iletişim sağlama ve duygusal etmenlerden daha çok gerçekler üzerinde karar almaya imkân sağlama gibi bir takım avantajlara sahiptirler. Bunun yanı sıra örgütün/kurumun bir sosyal sistem olduğu gerçeği sanal takımlarda ihmal edilmiş bir anlayışı temsil etmektedir. Özellikle kararların alınmasında kültürel değerlerin ve toplumsal koşulların dikkate alınmama riski hep varlığını sürdürmektedir (Eroğlu, 2003; Kutanis, 2002; Fettahlıgil, 2003'den Akt. İnce, Bedük ve Aydoğan, 2004).

Bu noktada açık liderlik kavramının özellikle eğitim örgütlerinde sosyal takımların kurulmasıyla ortaya çıkabilecek olan kararların alınması sürecinde kültürel değerlerin ve toplumsal koşulların dikkate alınmaması riskini birçok yönüyle ortadan kaldıracığı düşünülebilir. Zira açık liderlik felsefesine sahip lider yöneticiler, günümüz kişiler arası yakın ilişki süreçlerinin “izlemek, paylaşmak, yorum yapmak, üretmek, organize etmek ve denetlemek” şeklinde değiştiğini kabul eden ve bu değişimi kurumlarında etkin yönetmeye odaklı liderler olacaklardır. O halde açık liderliğin ve bu liderlik felsefinin lider yönetici adaylarına kazandırılması ve kavramın geliştirilmesi sürecinin eğitsel bir süreci kapsadığı açıktır.

Özetle, sosyal ağların günümüz eğitim sistem ve örgütlerinde girdileri kaçınılmazdır. Problem ise her örgütte olduğu gibi eğitim örgütlerinde de bu türden bir girdinin örgüt kültürüne, çalışanlar ve hizmet alanlar arasındaki örgütsel iletişim süreçlerine, örgütsel ve kişiler arası deneyimlerin, bilgilerin paylaşılmasını sağlayacağı katkıların neler olacağı? Özellikle de bu

durumdan doğacak alt yapı eksikliği, güvenlik, vb varsa dezavantajların nasıl yönetileceğidir? Bu ve benzeri problemlerin eğitimde sosyal ağ temelli bir liderlik türü olarak açık liderlik felsefesi kapsamında ele alınarak ilgililerince değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Zira günümüz ve sonrasında başta eğitim konusu olmak üzere toplumsal önemi olan hemen her konuda sosyal ağların çeşitli türde etkileri kaçınılmaz olacaktır. Bu etkilerin (olumlu ya da olumsuz) şimdi ve gelecekte iyi yönetilmesinin doğrudan bir aracısı olarak, sosyal ağ temelli liderlik, “açık liderlik” olgusunun öne çıktığı görülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, eğitimde sosyal ağ temelli bir liderlik türü olarak açık liderliğin özellikle eğitim yönetimi alanında kullanılabilir bir tür lider yöneticilik kavramı olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, son yıllarda yapılan araştırmalar neticesinde sosyal ağların eğitimsel süreçlere etkilerinin/girdilerinin yoğun olduğu ve bu durumun günümüz koşullarında kaçınılmaz doğurgularının olduğu görülmüştür. Ancak eğitimde sosyal ağların etkilerinin araştırmacılarca henüz daha çok, sınıf içi ve dışı öğretim süreçleri, öğretim ortam ve tasarımları, öğretmen ve öğrenciler üzerinde sosyal ağların etkileri, vb konular düzeyinde araştırma konusu edildiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla konunun eğitim yönetimi boyutunun da olduğu ve eğitimde sosyal ağların kullanımının özellikle yönetsel süreçlerde bir farklılık yaratıp yaratmayacağı üzerinde daha çok durulması ve konunun muhataplarınca irdelenmesi gerçeğinin kabul edilmesi gerekmektedir. Ancak sosyal ağ teknolojisinin özellikle eğitim örgütlerinde etkin kullanımının sağlanması sürecinde önemli oranda gelişmiş ve yaygınlaşmış türden bir teknolojik alt yapıyı beraberinde gerektirdiği de göz önünde bulundurulması gereken sonuçlar arasındadır.

Araştırmacı ve uygulayıcılara yönelik konuyla alakalı öneriler ise şu şekildedir:

- Araştırmacılar, sosyal ağların özellikle eğitim yönetimi alanında kullanımlarına yönelik olası etkilerini nicel, nitel veya karma metod araştırma desenleri yardımıyla inceleyebilir ve her türden sonuçları raporlaştırabilirler. Dahası eğitim yöneticileri ve diğer muhatapların konuyla alakalı olarak teknolojik okuryazarlık düzeylerinin tespiti ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarda araştırmalara dâhil edilebilir.

- Uygulayıcılar, özellikle eğitim örgütlerinde yönetici ve diğer personele açık liderlik ve eğitimde sosyal ağların eğitsel amaçlı etkin kullanımlarına ilişkin hizmet içi eğitim seminerleri, fikir üretme toplantısı (workshop), takım çalışması gibi faaliyetlerin yürütülmesi noktasında kolaylaştırıcı bir rol üstlenebilirler. Bu türden bilgilendirme faaliyetlerin gerçekleştirilmesi noktasında il milli eğitim müdürlükleri teşvik edilebilir.

KAYNAKLAR

- Acun, R. (2009). Sosyal Ağlar Yoluyla Katılım Kültürü Oluşturma: Kaynakca.İnfo Örneği. *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu*, 27-30 Haziran 2009, Uşak Üniversitesi, 365-370. <http://www.kaynakca.info/tr/?Sayfa=EserDetay&EserId=2154304>
- Aydın, E. Ö. (2009). *Dönüştürücü Liderlik ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aykanat, Z. (2010). *Karizmatik Liderlik ve Örgüt Kültürü İlişkisi Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barış, M. F. ve Tosun, N. (2013). Sosyal Ağ ve E-Portfolyo Entegrasyonu: Facebook Örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 122-129.
- Çırpan, H. (1999). Lider mi, Yönetici mi? *Active Dergisi*, Haziran-Temmuz Sayısı, 1-5.
- Deniz, A. (2012). *Sosyal Ağ Kullanımı Ve Sosyal Ağlarda Benlik Algısı: Muğla İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ekici, M. ve Kıyıcı, M. (2012). Sosyal Ağların Eğitim Bağlamında Kullanımı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 156-167.
- Erdem, E. (2010). *Elektronik Medya ve Yeni Bir Medya Olarak Sosyal Ağlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Genç, Z. (2010). Web 2.0 Yeniliklerinin Eğitimde Kullanımı: Bir Facebook Eğitim Uygulama Örneği. *XII. Akademik Bilişim Konferansı*, 10-12 Şubat 2010, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- HBS. (2006). Working Knowledge, "P&G's New Innovation Model," March 20. Retrieved March, 01 from <http://hbswk.hbs.edu/archive/5258.html>
- İnce, M., Bedük, A. ve Aydoğan, E. (2004). Örgütlerde Takım Çalışmasına Yönelik Etkin Liderlik Nitelikleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 423-446.
- Karakuş, S. ve Varol, A. (2012). Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (Böte) Bölümü Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanım Profillerinin Belirlenmesi. *Akademik Bilişim Konferansı*, 1-3 Şubat 2013, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Kaymak, G. (2012). *Sanal Topluluklardaki Sosyal Ağlarda Sosyalleşme Ve Güven Sorunsalı Ereğli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleş, E. ve Demirel, P. (2011). Bir Sosyal Ağ Olarak Facebook'un Formal Eğitimde Kullanımı. *5th International Computer & Instructional Technologies Symposium*, 22-24 September 2011, Fırat University, Elazığ- Turkey.
- Kırmaz, B. (2010). Bilgi Çağı Lideri. *Ankara Barosu Dergisi*, 68 (3), 207-222.
- Koç, M. ve Karabatak, M. (2011). Sosyal Ağların Öğrenciler Üzerindeki Etkisinin Veri Madenciliği Kullanılarak İncelenmesi. *5th International Computer & Instructional Technologies Symposium*, 22-24 September 2011, Fırat University, Elazığ- Turkey.
- Mazman, S. G. (2009). *Sosyal Ağların Benimsenme Süreci ve Eğitsel Bağlamda Kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Li, C. (2010). *Open leadership: How social technology can transform the way you lead*. (First Edition) Press by A Wiley Imprint, USA: San Francisco.
- Odabaşı, H. F. vd. (2012). Eğitim İçin Yeni Bir Ortam: Twitter. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2 (1), 89-103.
- Özdemir, S. ve Sezgin, F. (2002). Etkili Okullar ve Öğretim Liderliği. *Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 266-282.
- Özmen, F., Aküzüm, C., Sünkür, M. ve Baysal, N. (2011). Sosyal Ağ Sitelerinin Eğitsel Ortamlardaki İşlevselliği. *6th International Advanced Technologies Symposium (IATS'11)*, 16-18 May 2011, Elazığ, Turkey.
- Özkan, N. P. (2013). Sosyal Ağ Kullanıcılarının E-Sosyalleşme Sürecindeki Kimlik Yapılandırma Süreçleri. *II. International Conference on Communication, Media, Technology and Design*, 02-04 May 2013, Famagusta – North Cyprus.
- Öztürk, M. ve Akgün, Ö. E. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Paylaşım Sitelerini Kullanma Amaçları ve Bu Sitelerin Eğitimlerinde Kullanılması ile İlgili Görüşleri. *Sakarya University Journal of Education*, 2 (3), 49-67.
- Soylu, A., Karahasan, O. ve Kuru, S. (2007). Çok Uluslu, İşbirlikçi, Sosyal E-Öğrenme: İcamp Örneği. *Akademik Bilişim Konferansı*, 31 Ocak-2 Şubat 2007, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Tiryakioğlu, F. ve Erzurum, F. (2011). Bir Eğitim Aracı Olarak Ağların Kullanımı. *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 27-29 April, 2011 Antalya-Turkey.
- Tuncer, M. ve Taşpınar, M. (2008). Sanal Ortamda Eğitim Ve Öğretimin Geleceği ve Olası Sorunlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1), 125-144.
- Vural, Z. B. A. ve Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yaşar University*, 20(5), 3348-3382.
- Yalçınkaya, M. (2002). Çağdaş Okulda Etkili Liderlik. *Ege Eğitim Dergisi*, 2 (1), 109-119.
- Yeşilyurt, P. (2007). *Türk ve İtalyan Yöneticilerinin Liderlik Tarzları: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Türk-İtalyan Ortak Girişimlerinde Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, H. ve Karahan, A. (2010). Liderlik Davranışı, Örgütsel Yaratıcılık ve İş gören Performansı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Uşak’ta Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 17 (2), 145-158.
- Yiğit, R. (2002). İyi Bir Lider Olmanın Yolları. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6 (1), 17-21.
- Akyazı, E. ve Ünal, A. T. (2013). İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Amaç, Benimseme, Yalnızlık Düzeyi İlişkisi Bağlamında Sosyal Ağları Kullanımı. 19 Ekim 2013, http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/makaleler/GMJ_6_sayi_Bahar_2013/pdf/Akyazi_Tutgun.pdf
- Schmucki, L. and Meel, S. K. (2010). Social Networking in Education: Practices, Policies, and Realitie. 20 Ekim 2013, <http://www.mmseducation.com/register2010/>
- TDK. (2013). Büyük Türkçe Sözlük. 08 Ekim 2013, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5253d868c045c4.67761082
- Wikipedia. (2013). 15 Ekim 2013, http://tr.wikipedia.org/wiki/Sosyal_a%C4%9F